

11.6.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö
lausuntopalvelu.fi

Asia: Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma

Viite: Lausuntopyyntönnö VN/13922/2021

Strategiassa tunnistetaan laadukas ja yhdenvertainen varhaiskasvatus ja koulutus Suomen vahvuudeksi. Oppimisen tuen valtakunnallisesti yhdenvertainen laatu ja tuen tosiasiallinen antaminen sitä tarvitseville matalalla kynnyksellä on keskeinen hyvinvointia rakentava sekä syrjäytymistä ehkäisevä toimi. Nyt lausunnolla oleva toimeenpanosuunnitelma tehdään Marinin hallitusohjelman mukaan. Siinä kuvataan strategiset linjaukset ja jo käynnissä oleva hallitusohjelman mukainen työ. Lisäksi toimeenpanosuunnitelmaan kirjataan hallitusohjelman aukkopaiikkoja lapsistrategian näkökulmasta.

Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma sivuttaa kokonaan suomalaisen koulutusjärjestelmän varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Opettajien ja opetustyön merkitys lapsen hyvinvoinnille sekä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistamiselle on OAJ:n mielestä huomioitava lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa selkeästi.

Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen sisältöjaksossa ehdotetaan toimenpiteeksi ajantasaisen materiaaliipaketin laatimista opettajille lasten oikeuksista ja lapsistrategiasta sekä toteutettavaksi demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen pilottihankekokonaisuus. OAJ pitää kirjauksia sinänsä hyvinä, mutta täysin riittämättöminä. Materiaaliipaketin osalta pelkkä materiaaliipakein laatiminen ei kuitenkaan riitä, vaan toimenpiteissä on kiinnitettävä huomio yhteistyöhön opettajankoulutuksen kanssa sekä opetushenkilöstön osaamisen kehittämiseen. Lapsen oikeuksiin, demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen liittyvät sisällöt linkittyvät luontevasti valtakunnallisten opetussuunnitelmien perustetyöhön. Tavoitteiden konkretisoituminen on turvattava osaamisen kehittämiseen ja oppilaitoksissa tapahtuvaan toimintaan kohdentuvin riittävin resurssein.

OAJ paheksuu sitä, ettei lapsistrategiassa esille nostettuihin ja tunnistettuihin varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen haasteisiin esitetä toimeenpanosuunnitelmassa toimia. Ei voida lähteä siitä, että Marinin hallitusohjelma riittää. OAJ:n mielestä lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa tulisi vähintään kiinnittää huomiota vielä toimenpiteitä vailla oleviin asioihin.

11.6.2021

Oppimistulosten nostaminen, eriarvoisuuden vähentäminen, riittävät resurssit ja toimiva inklusio strategisena linjauksena

Strategiassa on oikea tavoite strategisena linjauksena “oppimistulosten kääntämisestä nousuun sekä eriarvoisuuden vähentämisestä suunnitelmallisilla toimenpiteillä”. Edellä mainitut tavoitteet sekä tavoitteet inklusion vahvistamisesta ja yksilöllisten oppimispolkujen mahdollistamisesta edellyttävät valtakunnallisesti velvoittavia säädöksiä opettaja-, erityisopettaja- ja opinto-ohjaajamitoituksesta kaikilla koulutusasteilla.

Oppimisen tuen sekä oppilas- ja opiskeluhuollon riittävät resurssit on varmistettava säätämällä erityisopetukseen mitoitus erityisopettajien määrästä kaikilla koulutusasteilla. Vaikka raportissa mainitaan osaamisen ja resurssien varmistaminen, jää se helposti toteuttamatta ilman konkreettisia toimia. OAJ esittää, että säädetään mitoitukseksi yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja sataa varhaiskasvatuksessa olevaa lasta kohden. Esiopetukseen sekä alkuopetukseen OAJ esittää säädettäväksi yksi erityisopettaja 50 oppilasta kohden. Muuhun perusopetukseen esitetään säädettäväksi yksi erityisopettaja sataa oppilasta kohden. Ammatillisen ja lukiokoulutuksen osalta on säädettävä opiskelijan oikeudesta tukiopeutukseen ja ammatillisessa koulutuksessa osa-aikaiseen erityisopetukseen.

OAJ pitää tärkeänä, että opinto-ohjauksen mitoituksia ja kokonaisuutta selvitetään toisella asteella. Opettaja- ja opinto-ohjaajamitoitukset on lisäksi selvitettävä koko perusopetuksen ja toisen asteen koulutusta koskien ja OAJ esittää, että niistä säädetään velvoittavasti. Mitoituksissa on lapsen edun ja laadukkaan opetuksen turvaamiseksi huomioitava tuen tarpeessa olevat opiskelijat tuen tason mukaisesti sekä eri kieli- ja kulttuuritaustaiset opiskelijat. Opettaja ja opinto-ohjaajamitoituksilla on konkreettinen yhteys yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumiseen saada lain edellyttämää ohjausta ja tukea.

Toimiva inklusio on tärkeää ja siihen keinona on muun muassa riittävä tuki sekä sopivan kokoiset lapsi- ja oppilasryhmät, jolloin opettajalla on aikaa kohdata jokainen oppilas yksilönä. Siksi myös yleisopetuksessa opettajamitoitukset vahvistaisivat lapsen oikeuksia ja opettajamitoitusten edistämisen pitäisi olla keskeisenä osana keinoissa. Pelkkä lapsen oikeuksista lähtevän inklusion korostaminen ei riitä, koska vain riittävän hyvin resursoitu ja tuettu inklusio voi toimia.

Inklusio tulee myös määritellä selkeämmin, sillä sitä tulkitaan tällä hetkellä moninaisesti ja jopa väärin. Inklusiivisuuden lähtökohtana on lapsen oikeus lähipalveluna ja omassa lapsi- ja oppilasryhmässään toteutuvaan varhaiskasvatukseen ja opetukseen, ja siellä toteutuvaan kehityksen ja oppimisen sekä hyvinvoinnin tukeen. Inklusio ei sulje pois pien- ja erityisryhmiä, jos ne ovat lapsen tuen tarpeen mukaisia. Nekin voivat olla inklusiivisia toimintaympäristöjä, jos niiden toteutus tapahtuu inklusion periaatteiden mukaisesti.

11.6.2021

OAJ esittää:

- Säädetään erityisopettajamitoitus kaikille koulutusasteille
- Opettaja- ja opinto-ohjaajamitoitukset selvitetään koko perusopetuksen ja toisen asteen koulutusta koskien
- Ammatillisen ja lukiokoulutuksen osalta säädetään opiskelijan oikeudesta tukiopetukseen ja ammatillisessa koulutuksessa osa-aikaiseen erityisopetukseen
- Inklusio määritellään selkeästi

Varhaiskasvatuksen laadun vahvistaminen ja varhaiskasvatuksen merkityksen korostaminen strategisena linjauksena

Strategisissa linjauksissa korostetaan, että varhaiskasvatuksen merkitys osana koulutusjärjestelmää tulee tunnistaa. Laadukkaan varhaiskasvatuksen määrittely vaatii selkiyttämistä. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta, jota on korkeasti koulutetuilla varhaiskasvatuksen opettajilla. Strategisissa linjauksissa tunnistetaan, että korkeasti koulutettu henkilöstö parantaa varhaiskasvatuksen laatua. Laadun vahvistamiseksi ja osaamisen lisäämiseksi OAJ esittää, että varhaiskasvatuksen opettajien koulutusmäärät yliopistoissa turvataan tarvetta vastaavalle tasolle ja varhaiskasvatuksen opettajan ja -erityisopettajan kelpoisuusvaatimukseksi säädetään varhaiskasvatustieteen maisteritutkintoa. Ylempi korkeakoulututkinto lisäisi sekä osaamista että alan vetovoimaa.

Varhaiskasvatuksen laatua nostetaan lisäämällä opettajien määrää lapsiryhmässä. Jokaisessa ryhmässä tulisi olla kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa. Myös ryhmäkoko vaikuttaa laatuun. Yli 3-vuotiaiden osalta pitäisi luopua 1/13-suhdeluvun käytöstä, sillä se kasvattaa lapsiryhmien kokoa, asettaa lapset eriarvoiseen asemaan ja heikentää mahdollisuuksia laadukkaan varhaiskasvatustoiminnan toteuttamiseen. Se myös aiheuttaa päiväkotiryhmään kuormitusta ja rikkonaisuutta. Kaikilla 3-vuotta täyttäneillä lapsilla tulisi olla sama suhdelukua (1:7).

OAJ esittää:

- Laadukkaan varhaiskasvatuksen määrittelyä tarkennetaan
- Varhaiskasvatuksen opettajien koulutusmäärät yliopistoissa turvataan tarvetta vastaavalle tasolle
- Varhaiskasvatuksen opettajan ja -erityisopettajan kelpoisuusvaatimukseksi säädetään varhaiskasvatustieteen maisteritutkintoa
- Säädetään kaikille 3-vuotta täyttäneille lapsille varhaiskasvatuksessa sama suhdeluku (1:7)

11.6.2021

Kiusaamisen ehkäiseminen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen strategisena linjauksena

Kiusaamisen ehkäisyyn ja konfliktien selvittämiseen on päiväkodeissa, kouluissa ja muissa oppilaitoksissa oltava riittävästi opettajia ja erityisopettajia. Ennaltaehkäisy on ensisijaista. Oleellista on, että opetusryhmien koot ovat sellaiset, että opettajalla on aito mahdollisuus kohdata jokainen oppija yksilönä sekä havaita mahdollisia konfliktitilanteita. Riittävä opettajaresurssi turvaa kaikkien oppijoiden oikeutta opetukseen, mutta myös ongelmatilanteiden selvittämiseen ja ennaltaehkäisyyn.

Varhaiskasvatukseen tulee saada oikeanlaiset resurssit, jotta kiusaamista voidaan ehkäistä sekä tukea ja opettaa tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Tämä mahdollistetaan kiinteillä lapsiryhmillä. OAJ esittää, että kolme vuotta täyttäneiden suhdeluku 1/13 poistetaan. Kiinteässä ryhmässä lasten vertaissuhteiden tukeminen ja yhteisön hyvinvoinnin sekä ryhmähengen luominen mahdollistuu.

Henkilöstöä tulee olla kaikkina aikoina riittävästi. Esitämme myös, että siirrytään päiväkotitasoisesta ryhmätasoiseen suhdelukutarkasteluun. Näin opettajalla, mutta myös muulla henkilöstöllä on aidosti resurssit nähdä ja puuttua sekä riittävästi aikaa havainnoida lapsia, jotta kiusaaminen sekä tarpeet tunne- ja vuorovaikutustaidoissa tunnistetaan.

OAJ esittää, että lisätään sekä ala- että yläkoulun tuntijakoon lisätunteja tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseksi. Näillä tunteilla keskitytään yhteisölliseen ja ryhmäyttävään toimintaan samalla kun opetussuunnitelmaan perustuen edistetään tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Keväällä 2021 aloitetun "Sitouttavan kouluyhteistyön" -pilotoinnin tuloksia on hyödynnettävä vakiinnutettaessa tunne- ja vuorovaikutustaidot osaksi valtakunnallista tuntijakoa sekä opetussuunnitelman perusteita. Myös toisella asteella on huomioitava yhteisöllisyyden ja oppilaitoksissa toteutettavan ryhmäyttämisen merkitys kiusaamisen ehkäisyssä ja hyvinvoinnin vahvistamisessa.

Opiskelijoiden hyvinvointi ja yhteisöllisyyden tukeminen edistää oppimista tehokkaasti. Tutorointi ja oppijoiden erilaisten yhdessä toteuttamien projektien mahdollistaminen ovat käytännön osoittamia toimivia malleja, joita varmasti laajalti muitakin. Näiden hyvien käytänteiden vaaliminen edellyttää opettajien ja opinto-ohjaajien työn kohdentamista ja resurssointia.

OAJ esittää:

- ➔ Taataan varhaiskasvatuksessa pysyvämmät ryhmät ja henkilöstön riittävyys poistamalla kolme vuotta täyttäneiden suhdeluku 1/13
- ➔ Siirrytään päiväkotitasoisesta ryhmätasoiseen suhdelukutarkasteluun varhaiskasvatuksessa
- ➔ Lisätään sekä ala- että yläkoulun tuntijakoon lisätunteja tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseksi

11.6.2021

Moniammatillisen yhteistyön toteutumisen varmistaminen strategisena linjauksensa

OAJ pitää tärkeänä, että laadukkaan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä moniammatillisen yhteistyön (neuvola, oppilashuolto, psykologit, kuraattorit, kouluterveydenhoito, työelämäyhteistyö, lastensuojelu) muodostaman kokonaisuuden vahvistaminen määritellään strategian toimeenpanosuunnitelmassa. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä perusopetuksen päättävillä on oltava toisen asteen edellyttämä osaaminen. Tietojen ja taitojen lisäksi opiskelijoiden jaksamiseen ja hyvinvointiin on kiinnitettävä huomiota varmistamalla riittävä opiskeluhuollon palveluiden saatavuus. Jotta kunta voi vastata lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä, kunnalla pitää säilyttää vastuu oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen järjestämisestä sekä turvata resurssit tehtävään. OAJ vastustaa opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien siirtämistä hyvinvointialueille.

OAJ esittää:

- ➔ Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä moniammatillisen yhteistyön muodostaman kokonaisuuden vahvistaminen määritellään strategian toimeenpanosuunnitelmassa
- ➔ Kunnalla säilytetään vastuu oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen järjestämisestä sekä turvataan resurssit tehtävään

Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaminen strategisena linjauksena

Oppivelvollisuuden laajentaminen on merkittävä lasten yhdenvertaisuutta vahvistava uudistus. Uudistuksen myötä opinto-ohjausta ja ohjausta vahvistetaan perusopetuksessa, uudessa nivelvaiheen koulutuksessa sekä toisella asteella. Säädetty uusi tuki ja ohjaus on tarpeen, mutta rahoituksen ollessa yleiskatteellista tulisi tosiasiallinen tuen ja opinto-ohjauksen yhdenvertainen antaminen turvata valtakunnallisilla, sitovilla henkilöstömitoituksilla.

Toiselle asteelle tulee eduskunnan oppivelvollisuuslain yhteydessä päättämien lausumien mukaisesti säätää opiskelijan oikeudesta tukiopetukseen ja ammatillisessa koulutuksessa myös oikeudesta osa-aikaiseen erityisopetukseen. Nopeasti ja matalalla kynnyksellä annettavaan tukeen on kiinnitettävä erityistä huomiota ja näin turvata opintojen loppuun saattaminen. Lapsistrategiassa on selkeästi tunnistettava oppimisen tuen ja opinto-ohjauksen merkitys myös toisen asteen koulutuksessa.

Koulutuksen laadun valtakunnallisen arvioinnin työkaluksi ja opiskelijan yhdenvertaisten mahdollisuuksien vahvistamiseksi saada laadukasta opetusta on myös lukiokoulutukseen laadittava koulutuksen järjestää sitovat laatukriteerit. Laatukriteeristön myötä oppimisen tukeen ja ohjaukseen, opiskeluhuoltoon ja oppilaitoksen yhteistyöhön tarvittavien toimijoiden

11.6.2021

kanssa vahvistuu valtakunnallisesti yhdenvertaisesti vertailukelpoiset käytänteet. Lapsistrategiassa tulee tavoitteeksi määritellä koulutuksen kehittäminen eri koulutusasteiden laatukriteeristöön perustuvan arvioinnin pohjalta.

OAJ esittää:

- Säädetään opiskelijan oikeudesta tukiopeutukseen myös toisella asteella
- Säädetään opiskelijan oikeudesta osa-aikaiseen erityisopetukseen ammatillisessa koulutuksessa
- Lukiokoulutukseen laaditaan sitovat laatukriteerit
-

KOMMENTIT MUIHIN KUIN KOHTAAN 6 VARHAISKASVATUS JA KOULUTUS

1. LAPSET, NUORET JA KORONAKRIISI

Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa korostetaan kuntien roolia koronan jälkihoidossa. Koronan jälkihoitoon liittyen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen merkitys koronan jälkitoiminnan hoitamisessa on mainittava erikseen. Suuri osa lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen ja koko ikäluokka esi- ja perusopetukseen. Niissä on hyvät edellytykset tunnistaa tuen tarpeessa olevat lapset ja oppilaat. Oppilaitoksilla on luonnollisesti yhteys huoltajiin ja myös sote -puolen toimijoihin.

Kunnissa ja kunnille laadittavassa tukiaineistossa tulee huomioida oppimisvajeen paikkaamisen pitkäkestoisuus ja kohdentuminen sitä erityisesti tarvitseville varmistamalla riittävä määrä opetushenkilöstöä varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa.

2. SYRJINNÄN JA ERIARVOISUUDEN TORJUNTA

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus tavoittavat koko tai lähes koko ikäluokan, joten on perusteltua lisätä niille jatkossakin rahoitusta koronapandemiasta aiheutuvien oppimisvajeiden ja muiden pandemian vaikutusten korjaamiseen. Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa tulee tuoda esiin lisärahoituksen tarve ja tuki sen myöntämiselle.

3. HAAVOITTUVASSA ASEMASSA OLEVIENT LASTEN OIKEUKSIEN TURVAAMINEN

Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten haasteet korostuvat myös varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa, koska haasteet kasautuvat usein samoille henkilöille. Tämä on hyvä tiedostaa myös tiedonsiirron ja moniammatillisen yhteistyön suhteen. Vahvistetaan siis moniammatillisen yhteistyön toimivuutta sotepalveluiden ja koulutuspalveluiden välillä.

11.6.2021

4. LASTEN SUOJELU VÄKIVALLALTA

OAJ esittää, että laissa säädetään mahdollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus koulun nimissä yleisesti tai opiskeluhuoltoryhmän nimissä, ilman että ilmoitukseen tarvitsee eritellä yksittäisten opettajien nimiä. Vaihtoehtoisesti on selkeytettävä lainsäädäntöä niin, että viranomaisen tehdessä lastensuojeluilmoituksen nimeä ei kerrota eteenpäin, jos on syytä epäillä hänen turvallisuutensa vaarantuvan.

9. LASTEN VAPAA-AIKA JA HARRASTUKSET

Harrastamisen Suomen mallissa pitää huomioida tuen tarpeessa olevien lasten osallistumismahdollisuudet ja harrastustoiminnan ohjaajien osaaminen erilaisuuden kohtaamiseen.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Jaakko Salo
koulutuspolitiikan päällikkö

Minttu Ilveskivi-Hentilä
erityisasiantuntija